

Miroslav Urbánek

PRVNÍ REDAKTOR SBORNÍKU "POLENSKO" V LETECH 1938 - 1941, REGIONÁLNÍ HISTORIK MUDr. KAREL TURECKÝ

V Polné je MUDr. Karel Turecký znám především jako lékař - lidumil, významný regionální historik a muzejní pracovník. Do historie města Polné a polenského regionu se zapsal nejen svou neúnavnou a obětavou prací na poli zdravotní péče a osvěty, ale také jako přední organizátor kulturního a spolkového života.

Karel Turecký se narodil dne 9. ledna 1889 v Kateřinkách u Opavy jako nejmladší ze čtyř dětí záloženského úředníka a aktivního spolkového pracovníka na Opavsku Karla Tureckého st., rodáka z Polné, a Boženy Turecké, rozené Kosové.¹⁾ Své mládí prožil v tehdejší rakouském Slezsku, kde absolvoval obecnou školu v Kateřinkách a poté studoval na c. k. českém gymnáziu v Opavě v letech 1900 - 1902²⁾, dále na c. k. českém gymnáziu v Místku v letech 1903 - 1910. Na místeckém gymnáziu maturoval 2. 7. 1910.³⁾ Další vzdělání získával na Karlo - Ferdinandově univerzitě v Praze, kde studoval medicínu. Jeho studium ovšem přerušila I. světová válka. V letech 1915 - 1918 bojoval na východní frontě a dosáhl hodnosti poručíka zdravotnického sboru rakousko - uherské armády. Do konce války zachraňoval lidské životy v polních nemocnicích.⁴⁾ Po skončení světové války složil v letech 1918 - 1920 všechny rigorózní zkoušky a dne 11. 7. 1920 byl promován doktorem medicíny na Karlově univerzitě v Pra-

ze.⁵⁾ V letech 1921 - 1923 prakticoval ve všeobecné veřejné okresní nemocnici v Německém Brodě. Od roku 1923 působil v Polné jako státní obvodní a praktický lékař až do své náhlé smrti v roce 1948.⁶⁾

Ke konci 30. a na začátku 40. let 20. století se stal dr. Turecký jednou z vedoucích osobností muzejního a vlastivědného bádání na Polensku. Od roku 1927 byl přispívajícím členem Spolku městského muzea v Polné, ve kterém začal aktivně působit od roku 1936, kdy se stal členem jeho vedení. Ve správním výboru polenského muzejního spolku pak pracoval v letech 1936 - 1948. Tureckého práce pro muzeum byla od počátku zaměřena především na výzkum, studium, zpracování a překlad archivních materiálů, vztahujících se k historii města a regionu, dále na publikační činnost a odborné přednášky. Dr. Turecký ovládal výborně latinu a němčinu a tato znalost jazyků mu dovoľovala kvalitní práci s archivním materiálem uloženým v polenských archivech. Jako jediný z vlastivědných pracovníků polenského muzea ovládal latinu tak dobře, že písaře na stroji diktoval překlad latinského textu z hlavy přímo do stroje.⁷⁾ Jeho vstup do řad činných členů muzejního spolku znamenal výraznou podporu vlastivědné práce na Polensku, která po smrti Břetislava Rérycha ztratila svou vůdčí osobnost.

Při studiu polenských archiválií dospěl dr. Turecký k rozhodnutí, že připraví postupně kritické vydání všech důležitých polenských pramenů. Zamýšlel tak usnadnit práci dalším badatelům, jak sám napsal v předmluvě překladu *"Pamětních knih děkanů polenských"*: *"Polná dosud čeká na svého moderního historika. Přítomná kniha má mu usnadnit jeho práci a býti prvním z pramenů, které bude potřeba postupně uveřejnit."*⁸⁾ Z těchto z latiny přeložených pramenů se Tureckému podařilo vydat tiskem pouze kroniku Petra Floriána, děkana polenského, v roce 1939 a *"Listář města Polné"*, soubor městských privilegií a listin, vydaný v letech 1940 - 1941.⁹⁾ Mimo studia a pořádání archiválií v polenském městském archivu spolupracoval dr. Turecký také s okolními muzejníky a archiváři, především z Přibyslavi, Čáslavi a Žďáru nad Sázavou. Podílel se také na přípravách a realizaci výstav, především z dějin polenských spolků, ke kterým pořádal také přednášky. Dr. Turecký věnoval muzeu v Polné řadu knih a odborných časopisů, zaměřených převážně na lékařskou a vojenskou, především legionářskou problematiku, čímž se také zasloužil o rozhojnění muzejních sbírek.¹⁰⁾

Pracovníci muzea prováděli také doplňování archiválií uložených v městském archivu v Polné. V roce 1943 byla pro muzeum získána rozsáhlá část starého městského archivu, kterou dr. Turecký pečlivě přebral, systematicky prostudoval a zařadil k materiálům

uchovávaným v muzeu.¹¹⁾

Významnou složkou Tureckého práce byla také publikační činnost, při které zhodnotil výsledky svého bádání. V letech 1938 - 1941 redigoval kulturně - historický a vlastivědný sborník *"Polensko"*, který pomáhal sám založit v roce 1937.¹²⁾ Na jeho stranách publikoval několik desítek hodnotných článků o polenské historii, ve kterých prokázal, že je výborným znalcem pramenů ke středověkým, raně novověkým a novodobým dějinám Polné. Obsah sborníku zpestřil také mnoha výňatky z archivních materiálů.¹³⁾ Dr. Turecký získal celou řadu spolupracovníků, kteří pravidelně přispívali do sborníku, jako byl např. dr. ing. Václav Kosík, člen redakční rady sborníku, který publikoval v *"Polensku"* řadu zajímavých článků o přírodě polenského regionu. Zásluhou Tureckého se zájem o vlastivědnou práci v Polné výrazně zvýšil.

Kulturně - historický a vlastivědný sborník *"Polensko"* byl z rozhodnutí protektorátních úřadů zastaven v květnu 1941. Po II. světové válce se dr. Turecký snažil sborník obnovit, ale nejprve z finančních a později z politických důvodů k tomu již nedošlo. Vydávání sborníku *"Polensko"* přispělo velkou měrou k rozvoji vlastivědné práce v polenském regionu a existence sborníku umožnila publikování celé řady výsledků tehdy nových výzkumů z oblasti historie, kultury a přírodních věd, které tak byly zpřístupněny nejširší veřejnosti.¹⁴⁾

V poválečném období se dr. Turec-

ký aktivně zapojil do obnovy činnosti muzea, pokračoval ve výzkumech po muzeu, svoji dlouholetou badatelskou činnost zhodnotil vydáním studie "500 let Sezimovy nadace chudého špitálu v Polné" v roce 1947. Podílel se také na pořádání výstavy k dějinám špitálské nadace, dále na přípravě oslav 150. výročí trvání ochotnického divadla v Polné v roce 1948, připravil a realizoval výstavu o dějinách ochotnického divadla v Polné s názvem "Z historie divadelního spolku", jejíž vernisáž zahájil jako předseda Spolku divadelních ochotníků "Jiří Poděbradský" v Polné a člen muzejního výboru. Uspořádal také několik zajímavých

přednášek z dějin města Polné a o polenském divadle v muzejní knihovně na polenském hradě.¹⁵⁾

Množství práce a aktivit v muzeu a dalších polenských spolicích mělo však zřejmě neblahý vliv na zdravotní stav dr. Tureckého. Zemřel zcela náhle, uprostřed ochotnických oslav, po převozu do havlíčkobrodské nemocnice dne 15. listopadu 1948.¹⁶⁾ Smuteční rozloučení s MUDr. Karlem Tureckým proběhlo 22. listopadu 1948 na nádvoří polenského hradu za účasti představitelů města Polné, městského muzea a všech spolků, kterých byl činným členem, a velkého množství polenské veřejnosti.

¹⁾ ZA Opava, fond: Matriky, Matrika narozených Kateřinky, léta 1887 - 1898, inv. č. 120, sign. Op VII., rok 1889.

²⁾ SOKA Opava, fond: Gymnázium Opava, Katalog studentů 1900 - 1902.

³⁾ SOKA Frýdek - Místek, fond: Gymnázium Místek, Hlavní protokol o zkouškách dospělosti, inv. č. 156/3, 159 - Místek

⁴⁾ Viz URBÁNEK, M.: *MUDr. Karel Turecký - portrét lékaře, spolkového pracovníka regionálního historika v Polné na Českomoravské vrchovině*. Diplomová práce obhájená na FPF Slezské univerzity v Opavě. Opava, 1999, s. 24 - 28.

⁵⁾ AUK Praha, fond: Lékařská fakulta UK Praha, Protokoly o rigorózech na LF UK Praha (1918 - 1920), dále viz Matrika doktorů české univerzity, MD IV., fol. 1780.

⁶⁾ Viz URBÁNEK, M.: *MUDr. Karel Turecký - portrét lékaře, spolkového pracovníka a regionálního historika v Polné na Českomoravské vrchovině*. Diplomová práce obhájená na FPF Slezské univerzity v Opavě. Opava, 1999, s. 32 - 46.

⁷⁾ Informace od bývalého ředitele polenského muzea Bohuslava Hladíka, Třebízského 53, Polná.

⁸⁾ Viz TURECKÝ, K.: *Pamětní knihy děkanů polenských*. Strojopis, Polná, s. 2 - 4. Uloženo v MV, pobočka Polná, soup. č. PO FS 38 936.

⁹⁾ Viz TURECKÝ, K.: *Listář města Polné. Sbirka privilegí městských, cechovních, zemských, veřejných smluv, listin nadačních a darovacích panství a města Polné*. Polná, 1940 - 1941.

¹⁰⁾ Viz URBÁNEK, M.: *MUDr. Karel Turecký - portrét lékaře, spolkového pracovníka a regionálního historika v Polné na Českomoravské vrchovině*. Diplomová práce obhájená na FPF Slezské univerzity v Opavě. Opava, 1999, s. 80 - 85.

¹¹⁾ Tamtéž, s. 83.

¹²⁾ Tamtéž, s. 85 - 92.

¹³⁾ Tamtéž, s. 92 - 110.

¹⁴⁾ Viz URBÁNEK, M.: *Vzpomínka na MUDr. Karla Tureckého*. In: *Polenský zpravodaj*, 1/1999, s. 10 - 11.

¹⁵⁾ Tamtéž, s. 12.

¹⁶⁾ Městský úřad Havlíčkův Brod, Matrika zemřelých, svazek B/8, roč. 1948, s. 55, č. řad. 330.

Prameny :

1. ZA Opava, fond: Matriky, Matrika narozených Kateřinky, léta 1887 - 1898, inv. č. 120, sign. Op VII., rok 1889.
2. AUK Praha, fond: Lékařská fakulta UK Praha, Protokoly o rigorózech na LF UK Praha (1918 - 1920), dále viz Matrika doktorů české univerzity, MD IV., fol. 1780.
3. SOkA Opava, fond: Gymnázium Opava, Katalog studentů 1900 - 1902.
4. SOkA Frýdek - Místek, fond: Gymnázium Místek, Hlavní protokol o zkouškách dospělosti, inv. č. 156/3, 159 - Místek.
5. Městský úřad Havlíčkův Brod, Matrika zemřelých, svazek B/8, roč. 1948, s. 55, č. řad. 330.
6. TURECKÝ, K.: *Pamětní knihy děkanů polenských*, Strojopisný překlad. Polná. Uloženo v MV, pobočka Polná, soup. č. PO FS 38 936.

Literatura:

1. TURECKÝ, K.: *Listář města Polné*. Polná, 1940/41.
2. URBÁNEK, M.: *MUDr. Karel Turecký - portrét lékaře, spolkového pracovníka a regionálního historika v Polné na Českomoravské vrchovině*. Diplomová práce obhájená na FPF Slezské univerzity v Opavě. Opava, 1999, 148 s. + přílohy.
3. URBÁNEK, M.: *Vzpomínka na MUDr. Karla Tureckého*. In: *Polenský zpravodaj*, 11/1998, s. 20 -22, 1/1999, s. 9 - 12.

MUDr. Karel Turecký

KOSTELNÍCI, KANTOŘI A ZVONÍCI V POLENSKÝCH PAMĚTECH

"Při nápisu na zvonu, který 1519 ulit byl, jest velmi podivná závěrka těmito slovy: Jenž se jest konalo toto dílo na Nanebevzetí Panny Marie za kostelníka Židarána. Smysl těchto posledních třech slov jest jedině proto nepochopitelný, neboť kterak a jakou příčinou by se to státi mohlo, aby jméno obyčejného kostelníka pro památku na zvonu ulito býti mohlo, kdežto za časů našich kostelník nikdy za tak vznešenou a znamenitou osobu držen není, by při liti nového zvonu jeho jméno pro památku

na zvonu se skviti mělo. - Zde tedy nastupuje ta důminka a zdání, že tento zvon za časů husitských byl také nákladem husitův zdejších zjednan a poněvadž husiti své kazatelové velmi v uctivosti a ve vážnosti měli a jich rozdílně buď duchovníky neb kostelníky nazývali, tedy věc možná, že snad kostelník Židarán, téhož času jejich skutečným kazatelem byl, jehožto jméno polenští z uctivosti a vážnosti k němu, jemu na památku ten zvon uliti nechali."

Jan Alois Sadil: Památní kniha města Polny 1844

Konservativnost chrámových služeb byla příčinou, že činnost laických funkcionářů kostelních nezměnila se valně ani během staletí. Protireformace pobělohorská a změna vyznání utrakvistick-

kého v katolické nenahradila je funkcionáři novými se změněnými úkoly. Kostelník zůstal kostelníkem, kantor kantorem, zvoník zvoníkem a teprve později došlo ke změně jména, nikoli však služby. Kostelní výbor nahradil kostelníka, kantora regenschori a zvoníka kostelník. I kdybychom neměli o jejich činnosti jiných zpráv z různých měst českých, mohli bychom z různých zmínek v archiváliích polenských, hlavně relacích děkanů polenských arcibiskupské konzistoři pražské a z jejich pamětních knih a také z jiných dokladů, hlavně knih gruntovních, alba literáckého a různých výsadních listů utvořit si pěkný přehled o jejich povinnostech, jak vykonávali nebo též zanedbávali a co za svou práci dostávali.

Kostelník v minulosti nebyl sluhou, nýbrž hospodářským správcem kostelních příjmů i vydání, dohlížitelem nad dobrým stavem chrámu a budov, vnitřního zařízení a kazatelem mládeže i dospělých, kteří šeptem nebo jinými nepřístojnostmi se odvážili rušit služby Boží. Z husitských dob zachovalo se jméno takového kostelníka na zvonu v děkanském kostele v Polné, který nesl nápis: "*Léta Božího 1519 tento zvon ulil ku chvále pánu Bohu a Panny Marie, Anny a všech božích svatých, jenž se konalo toto dílo po Panně Marii Nane-*

bevzeťi za kostelníka Židarána."¹⁾ O jiných kostelnících utrakvistických chudé prameny polenské z těch dob nemluví. Zato v dobách dietrichsteinských mnoho se o nich dovídáme z relací děkana Václava Vojtěcha Čapka arcibiskupské konsistoři pražské z let 1677 - 1680. Děkanský kostel měl čtyři přísluhovače, a to tři kostelníky a čtvrtého zvoníka. První tři neměli platu. Též ve filiálních kostelech v Nížkově a Velké Losenici nedostávali kostelníci žádné odměny za svou práci, obzvláště s přijímáním desátků. Ten však nebyl takový, aby to stálo děkanu Čapkovi za zaznamenání. Píše o tom prostě o faře nížkovské: "*Letníky (máslo a vejce - pozn. pisatele) při faře neodvádějí. Ves však Buková a Špinov nějakou špatnou recognitací činí a po 3 kr z domu odvozuji. Jiné vesnice dokola nic, ani Sázava, která toliko celoročně desátku dává jednu kopy, totiž 1 zl 10 kr. Povinni jsou též nějakou pomoc učiniti vesnice ty k nížkovské faře patřící na pouť nebo na oběd těm, jenž práci duchovní při pouti konali. Co tak jedna každá vesnice poskytla, o tom dobrou zprávu dají kostelníci.*"²⁾

Vybrání byli z vážených občanů polenských děkanem a potvrzování patronem kostela, než jim bylo svěčeno po složení přísahy posvěcené náradí. Měli

¹⁾ Jan Alois Sadil: Památní kniha města Polny 1844.

²⁾ Liber memorabilium venerabilis domini Venceslai Adalbert Czapek ab Anno 1680. Z latinského originálu přeložil MUDr. Karel Turecký. Obsaženo v Pamětních knihách děkanů polenských, strojepis uložený v MV, pobočka Polná, s. 18 - 19, kat. č. PO - 20 B 2 368.

se sice starati o dobrý stav kostelů a kostelních budov, avšak hlavní starost, aby se uchovaly neporušeny, zůstala děkanovi. Do jejich rukou byli skládány milodary a zbožné odkazy a jimi zaznamenávány. Tvořily hlavní část kostelních příjmů polenských chrámů, které neměly pravidelných dotací. Ačkoliv měli každoročně vykazovati soupis příjmů a vydání, stalo se, že "...nesložili účty od roku 1666 až do roku 1677, ne z nedbalosti děkanovy, nýbrž s přimhouřením očí úředníků se tak stalo a zanedbalo. Nynějšího roku (1677), po visitaci vikářově účty polenské na radnici, filiálních kostelů na děkanství od děkana a hlav města byly přehlednuty a za správné uznány." Obvykle bývali kostelníci jen dva. Přítomnost dalšího v Polné vysvětluje sdělení Čapkovo, že "... příjmy kostelní spravuje jeden z městských radních, vyslaný k vykonávání této služby patronem kostela za souhlasu děkanova. Hotové peníze a poklad kostelní uchovávan na místě chráněném, nalézajícím se při tomto kostele, k němuž jeden klíč [má] děkan, druhý hejtman, a na kterém uloženy jsou i peníze filiálních kostelů pod bezpečnou ochranou."³⁾

Vedle čestné funkce kostelníků, zodpovědných za správné hospodaření s

jměním kostelním, byla činnost ostatních přísluhovačů chrámových honorována, a to buď paušálem, nebo za výkon. Dlužno tu však rozlišiti co se týče příjmů plat varhaníkův od platu kantora, i když mnohdy obě funkce vykonávala jedna a táž osoba. Nejstarší zmínku o odměně varhaníkovi v Polné máme v zakládající listině Sezimy z Rochova z roku 1447 na špitál pro chudé a kostel sv. Anny: "*Když by varhaník byl a v svátky (tj. na Počtí Panny Marie, sv. Jeronýma, sv. Anny, sv. Šimona a Judy a sv. Voršily) na varhany bil nebolížto houdl, tehdy dávám jemu ten plat, kterýž z toho potoka jenž od hrbovský cesty jde až do konce, což na mne sluší a k tomu má jemu vydáno bejti z toho všeho statku na všakej roku kopu grošův, a to rozdílně na časy uložené.*"⁴⁾ Kopa grošů a výnos rybnatého potoka, na němž stál mlýn, ze kterého zajisté také plynul roční úrok, byly dostatečnou odměnou za hudební doprovod při pěti mších. V hlavním děkanském kostele v Polné dostával varhaník roku 1677 dle relace děkana Čapka 30 zl., kantor 20 zl. "*Oba dostávají polovici platu od městské rady a polovici od děkana. Není nikomu známo z jakého závazku. Přes to, že děkan jest zatížen tímto platem z desátků svou prací získaných, usiluje varhaník o to, aby se živil u jeho stolu a požívá nápoje, určené pro oltář.*"⁵⁾ Kolik dostávali

³⁾ Liber memorbilum venerabilis domini Venceslai Adalbert Czapek ab Anno 1680. Z latinského originálu přeložil MUDr. Karel Turecký. Obsaženo v Pamětních knihách děkanů polenských, strojopis uložený v MV, pobočka Polná, s. 26, kat. č. PO - 20 B 2 368.

⁴⁾ Vidimus fundatorního listu polenského špitálu z roku 1477. Obsažen v práci TURECKÝ, K.: *500 let Sozimovy nadace chudého špitálu v Polné*. Polná, 1947.

ostatní hudebníci, které ustanovoval děkan, není známo, avšak polovinu jejich platu dával děkan ze svého. Ve filiálních kostelech měli hudebníci "posnopné" (pohrabky), pohodlný byt a od křtu a novomanželů po 3 kr. V Polné byli roku 1677 hudebníci všichni praví katolíci a jejich primarius složil veřejné vyznání víry. Kromě toho vydržování byli tři učitelé, kterým občané dávali obědy a ze zámku dostávali ročně 35 zl., které si mezi sebou rozdělovali. Od města pak dostávali 39 zl. 10 kr. na maso místo stravného.

Plat varhaníků v Polné byl slušný. Roku 1707 píše se o něm: "tak může varhaník dle stavu svého komode býti živ a obšťati, jináče mnozí i virtuosové by se našli, kteří by s tou službou dobře spokojeni byli a ji milerádi přijali", obzvláště když k ní dostával z každé várky v městském pivovaru dvě vědra piva a čtvrt vědra patok. V roce 1727, když byla obnovena zašlá nadace špitálská, byly jeho příjmy zase zvýšeny za povinnost, že má na pět svátků, které byly již uvedeny a na každý sudý den při zpívané mši "na varhany hráti, též muzicirovati se má, pročež přísluhující cantores spolu s varhaníkem za takové jejich celoroční přísluhování a musicírování

12 zlatých rejnských hotových peněz dostávati budou a mimo toho varhaníkovi ten potok, jenž od hrbovské cesty jde až do konce, jak v listu fundatorním podotknuto jest a jak nyní jej užívá i na časy budoucí k užívání se zanechává.." O jednom polenském "dobře zasloužilém" varhaníkovi, Jiřím Jedličkovi, když mu při sňatku připsala Barbora Kalchová roku 1764 nynější dům "U Culků", čteme v polenské gruntovní knize tak zvané "Kropenatě" aby:

"... mějice od své nejmilejší manželky postoupený dům, toho z božské milosti došláhnutého statečku ne sám užíval, ale také jejím dětem, svým pastorkům, dopřál. Kdyby pak paní Barboru pán Bůh spíšejc než varhaníka ráčiti vzal, tedy on ad secunda vota svůj stav opět proměnití měl a nějaké děti splodil, tedy všechny děti podělití má." ⁶⁾

O varhanách jest málo záznamů. Před zbořením starého kostela zaznamenal děkan Čapek, že roku 1686 "... positiv štenován a omalován, jako i výše pozdvižen. Od štenování dalo se varhanáři Pantůčkovi 10 zl." ⁷⁾ Varhany v novém kostele děkanském postaveny byly po smrti Čapkové 1701 z jmění kostelního za ony peníze, které mu Čapek odkázal. Stály 1 590 zl. mimo natu-

⁶⁾ Liber memorabilium venerabilis domini Venceslai Adalbert Czapek ab anno 1680. Z latinského originálu přeložil MUDr. Karel Turecký. Obsaženo v Pamětních knihách děkanů polenských, strojopis uložený v MV, pobočka Polná, s. 30, kat. č. PO - 20 B 2 368.

⁷⁾ Gruntovní kniha města Polné tzv. "Kropenatá". Dnes v SOKA Jihlava, fond: Archiv města Polné.

⁸⁾ Liber memorabilium venerabilis domini Venceslai Adalbert Czapek ab Anno 1680. Z latinského originálu přeložil MUDr. Karel Turecký. Obsaženo v překladu Pamětních knih děkanů polenských, strojopis uložený v MV, pobočka Polná, s. 50, kat. č. PO - 20 B 2 368.

rálie, které poskytl knížecí důchod. Postavil je Jan David Siebert, občan brněnský, rodem z České Lípy. Varhany tyto byly, dle záznamu Pokorného v jeho pamětnici ⁸⁾, opraveny Antonínem Felsem, rodákem litoměřickým, medikem druhého ročníku vídeňského Josefa. Byl na ten čas hospodou u pana Jana Ritternbruha, doktora chirurgie a medicíny. Penězi přispěl pan rytíř Renelt z Eulenburku. Také Literátské bratrstvo mělo své varhany, které se nalézají dosud v děkanském kostele na literátském kůru a byly roku 1893 opraveny. Literáti měli svého varhaníka. V literátském albu ⁹⁾, nalézajícím se v Rérychově městském museu v Polné, činí se zmínka k roku 1795 o Josefu Čáslavském měšťenině a mistru bednářském, jakožto o praesesu neb představeném Bratrstva literátského v Polné, který "... *po všeska ta léta byl varhaníkem kůru literátského a dne 13. září 1826 v Pánu zemřel.*"¹⁰⁾

Kantor nebyl učitelem v dnešním slova smyslu. Jeho úlohou bylo řízení kostelního zpěvu. Musel si k tomu ovšem vychovati zpěvácký dorost, pokud ho nepřevzal po svém předchůdci. Vyučoval děti hudbě a zpěvu a při té příležitosti měl za povinnost naučiti je i čtení, psaní a počítání vedle katechismu. Tím stávali se kantorů i učitelů. V

době děkana Čapka byli v Polné takoví učitelé tři, kteří byli placeni jednak od města, jednak od vrchnosti a občanstvo dávalo jim přídavek v naturáliích. Tyto příjmy byly malé a tak se stávalo, že v osobě kantora sloučeny byly velmi často funkce varhaníka, kantora a učitele na škole farní. Bývali to žáci pražské university, která si činila právo dozoru nad školami a dosazovala za učitele své žáky i v Polné již v dobách husitských. Po sloučení obou universit za císaře Ferdinanda II. vykonávala toto právo dále tato katolická universita pražská. Tak podléhal kantor dvojí pravomoci: jako učitel universitě, jako ředitel zpěvu kostelního děkanovi.

V Polné vedlo se kantorům poměrně dobře. Když roku 1571 byl do Polné ustanoven arcibiskupem pražským za faráře kněz Vít, byla mu dána instrukce, "...*aby se dobře, chvalitebně a příkladně, jak na dobrého a křesťanského kněze náleží, choval. Strany pak kaplana, školního správce, zvoníka a jiných osob, které jemu bud' na své stravě chovati náleží, aneb kterýchkoli z povinnosti míti má, co nejhodnější dostáti moci bude, ty aby časně sobě zjednal tak, aby meškání žádného při lidu osadním a při mládeži nebylo.*" (Městský

⁸⁾ POKORNÝ Petr, *Památnice rodinná, městská, též zemská, založená 1834*. Dnes v SOKa Jihlava, fond: Archiv města Polné, č. VI. T.

⁹⁾ Album aneb kniha náboženského bratrstva kůru literáků. MV, pobočka Polná, soup. č. PO - FS 6 286.

¹⁰⁾ Tamtéž.

Tistář polenský)¹¹⁾ Mimo stálé příspěvky mívali kantorů mimořádné příjmy z pohřbů, koled, příležitostných mší apod. Tu zase stěžuje si děkan Čapek roku 1677, že: "...ve výroční den úmrtí JJ kardinála z Dietrichsteina dává sice městská rada děkanovi 6 zlatých, z nichž však musí dávat část kaplanovi, kantorům a zvoníkům. Rozvrhl jsem je takto: kaplanovi za ranní službu, v předvečer a za sloužení mše 1 zl, kantorům 1 zl. 10 kr., zvoníkovi 30 kr. a tímto způsobem dělby zbyly mi jako můj podíl 3 zl. 20 kr. na doušek vina u stolu. Jiný ať učiní a rozdělí dle svého svědomí."¹²⁾ Kolem roku 1694 chodili polenští kantorů koledou na Mikuláše a na sv. Martina. Za jiných deset koled dostávali od městské rady bakalář 8 kop, kantor 6 kop. Za obyčejný pohřeb se platilo 8 grošů míšeňských, jestliže však kantorů zpívali před domem smutku, dostali 15 kr.

Jmen kantorů a učitelů dochovalo se v různých zápisech v Polné hojně. Tak k roku 1562 Petrus, dále z pražské university byli do Polné posláni dle záznamu jejího rektora Mistra Martina Bacháčka roku 1606 Joannes Květon-

ský, 1607 Samuel Sušický, 1608 Martinus Smrček. Samuel Sušický, syn primátora, ucházel se o místo v Polné již roku 1605 a psal mistru Bacháčkovi, aby jej přeložil do Polné a nebo jinam, poněvadž je v Kolíně špatná strava. Byl však za to Bacháčkem pokárán. Kantor Daniel Kotzian (také Koczyan) dával si také jméno Horatius (z Kutné Hory) byl pravděpodobně také žákem pražské university, který oženiv se v Polné, byl nucen vzdáti se místa učitelského. V literátském Albu napsal mu někdo tento nekrolog: "P. Daniel Koczyan, soused a osoba školní. Šlakem poražený mnoho času v nemoci své těžké trávil a který za živobytí svého zdravého v řeči vejskočný bejval, potomě skoro v nemoci oněmělý.... život svůj dokonal 1683." ¹³⁾ Dále byli kantory v Polné Jiří Jerman, magister školy polenské, r. 1694 magister František Kolský, kantor Tomáš Kocián, který zemřel r. 1721, kantor Matěj Dašický, roku 1690 Tomáš Pelikán, varhaník, po němž varhaníkem byl Ferdinand Dušátko. Dále Petr Špinar, r. 1760 Antonín Příkryl, subkantor. Roku 1810 měl učitel Ignác Sadil platu 60 zl. solare, na dříví 5 zl, novoročného 4 zl. a za rekvia po 20 kr.

¹¹⁾ Listář města Polné. Přeložil, poznámkovým aparátem opatřil, sestavil a vydal MUDr. Karel Turecký. Polná 1940. Originál Listáře města Polné je dnes uložen v SOKA Jihlava, fond: Archiv města Polné, č. II. Úřední knihy, č. 12 pamětní, Listář města Polné.

¹²⁾ Liber memorabilium venerabilis domini Venceslai Adalbert Czapek ab Anno 1680. Z latinského originálu přeložil MUDr. Karel Turecký. Obsaženo v Pamětních knihách děkanů polenských, s. 6, strojopis uložený v MV, pobočka Polná, kat. č. PO - 20 B 2 368.

¹³⁾ Vybráno z materiálu: "Album aneb kniha nábožného bratrstva kůru literáků", založené roku 1688 a vedené i po zrušení literáckých bratrstev v roce 1781. Uloženo v MV, pobočka Polná, soup. č. PO - FS 6 286.

Činnost posledního z laických přísluhočů kostelních, zvoníka, kryla se s úkoly dnešních kostelníků. Jeho povinnosti byly z roku 1672 při nastoupení zvoníka Jana Bergmana přesně vymezeny zvláštní instrukcí, která byla uveřejněna v článku Vincence Říhy v pátém čísle minulého ročníku "Polenska".¹⁴⁾ Od té doby dědí se kostelnictví v kostelnické rodině Bergmanů až do dnešní doby. V Literátském albu napsal kdosi konsulentu Literáckého kůru Jakubu Bergmanovi při jeho úmrtí roku 1727 tento chronogram: "*Hle sLV-žebník kostela JakVb PergMan Doko-naL žiVot Časně sWVj dne 27. listopa-du.*"¹⁵⁾

Příjmy zvoníků nebyly valné. Tak ještě roku 1844 pozůstávaly jednak z platu od děkanského kostela, jednak od kostela sv. Barbory. Od prvního měl:

Jiné příjmy mimo kostelní službu:

Od štiftunku (záduší)	20 zl. 24 kr. vid. čísla
Od lampy k nemocným nošení	6 zl.
Od zakrývání oltářů v postě	48 kr.
Od stavění Božího hrobu	1 zl. 10 kr.
Od malých svíček užitku	51 zl. 14 kr.
Od sebrání do pytlíku	2 zl. 44 kr.

Od hostií 13 zl. 24 kr.
 Od prádla 30 zl.
 Na správu 3 zl.
 Čištění kostela 4 zl.

Od kostela sv. Barbory dávano zvoníku, nyní již kostelníku:

Od štiftungu (záduší) kostela 49 zl. conv. mince 3 zl. vid. čísla
 Za solare 36 zl.
 Za hostie 3 zl. 30 kr. vid. čísla
 Od prádla 8 zl.
 Svíček 4 1/2 libry
 Vína 3 - 3 1/2 mázu

Třetí kostel polenský sv. Anny měl svého vlastního zvoníka, kterým býval vždy jeden ze špitálních. Tak roku 1850 přistoupil k Literátskému kůru Jan Hilbauer, "*špitálník, co zvoní*".

¹⁴⁾ Jde o tento článek: ŘÍHA, V.: *Zvoníci děkanského chrámu v Polně a rod Bergmanů*. In: *Polensko* roč. III./1940, č. 5, s. 45-47.

¹⁵⁾ Vybráno z materiálu: *Album aneb kniha Literátského bratrstva kůru literátů*", založené roku 1688. Uloženo v MV, pobočka Polná, soup. č. PO - FS 6 286.

Prameny:

Vidimus Fundatorního listu polenského špitálu z roku 1447

List na obnovení nadace špitálské z roku 1727

W. A. Czapek: Liber memorabilium z roku 1680

Album literátského kúru z roku 1688

Jan Alois Sadil: Památní kniha města Polny 1844

Petr Pokorný: Pamětnice rodinná, městská, též zemská, založená 1834

Tato studie, kat. č. PO - 20 B 3 054, byla vybrána z pozůstalosti MUDr. Karla Tureckého, uložené v Muzeu v Polné. Jde o článek, který měl být publikován ve sborníku "Polensko" v roce 1941. Vzhledem k tomu, že sborník „Polensko“ byl v květnu 1941 z rozhodnutí okupačních a protektorátních úřadů zastaven, a po II. světové válce již nebyl obnoven, tato práce dr. Tureckého nikdy nevyšla. Redakce obnoveného sborníku "Polensko" se jej ve spolupráci s Muzeem v Polné rozhodla vydat a takto zpřístupnit zájemcům o polenskou historii. Poznámky dr. Tureckého o dnešní názvy institucí a signatury, pod nimiž jsou prameny, z nichž čerpal, uloženy, doplnil Bc. Miroslav Urbánek.

UČITEL JOSEF KOS

Kulturní komise Městské rady v Polné za spolupráce Klubu za historickou Polnou chystají na víkendové dny o polenské pouťi (7. - 9. září) výstavu obrazů polenského učitele Josefa Kose (1914 - 1989). Jeden z výstavních panelů chtějí organizátoři věnovat jeho osobnosti; fotografie, vzpomínky žáků a kolegů učitelů jistě vhodně připomenou tohoto významného polenského pedagoga a člověka. Zásluhou redaktora Polenska Waltera Kuby došel redakční radě první příspěvek, který redakce zařazuje do tohoto sborníku.

Jan Hylíš

VZPOMÍNKA NA KOLEGU - UČITELE JOSEFA KOSE

Byl jsem požádán, abych jako bývalý kolega učitele Josefa Kosa oživil vzpomínku na jeho působení v Polné.

Téměř před půl stoletím v roce 1953

jsem jako čerstvý absolvent pedagogické fakulty MU v Brně dostal umístěnku na místní osmiletou základní školu v Polné.

Ředitelství i pedagogický sbor této školy byl tehdy velmi zkušený a kvalitní kolektiv. Já osobně tehdy jako nejmladší člen a nováček tohoto kolektivu, jsem měl proto hodně štěstí a příležitosti se od těchto zkušených a obětavých pedagogů mnoho přiučit. Nechci a nebudu proto jednotlivě jmenovat, abych na někoho z nich nezapomněl.

Jedním z těch, kteří se mi v té době věnovali a pomáhali, byl právě kolega Josef Kos. Byl to zkušený učitel několika aprobací (čeština, dějepis, zeměpis, tělesná, hudební a výtvarná výchova), tedy všestranně vzdělaný pedagog, který mi pomáhal důstojně se zařadit do tohoto kolektivu.

Protože Josef Kos byl můj nejen dobrý přítel a kamarád, tak jsme si v poměrně krátké době dobře rozuměli. Jeli-kož jsem v té době velmi aktivně sportoval (hokej, fotbal, box), tak se i on velmi rád učil i ode mne. Měl především zájem o nejnovější praktické i teoretické metody sportovního tréninku. V hokeji a kopané byl i rozhodčím. Kromě toho byl i velmi dobrý a nezištný funkcionář. Podle potřeby psal plakáty, pomáhal při úpravách sportoviště a v případě potřeby dělal i rozhodčího.

Kromě sportu, který nadevše miloval, také velmi pěkně kreslil a maloval. Měl také neobyčejně dobrý hudební sluch. Pěkně hrál na housle a dobře zpíval.

Byl velmi společenský, taktní a nikdy nikoho úmyslně neurazil, V době, kdy

jsem byl na různých sportovních a tělovýchovných soustředěních a byl mimo školu, vždy za mne ochotně a nezištně suploval.

Na ty tři roky, které jsem v Polné působil, velmi rád vzpomínám a rád se tam vracím. Před rokem, také shodou okolností v květnu, jsem se tu se svými bývalými žáky setkal, kterým bylo tehdy neuvěřitelných šedesát let.

Čas letí, pouze vzpomínky nám zůstávají a já věřím, že tam někde „nahore“ se na nás dívá i Pepík Kos. Čest jeho památce.

Závěrem bych ještě chtěl co nejsrdeč-něji poděkovat Walterovi Kubovi za pozvání a za práci, kterou s touto akcí měl. Rád si zde popovídám se všemi bývalými spolubojovníky - kamarády z různých sportovních odvětví.

Touha vznášet se nad zemí a nad vodami jako pták

provázela člověka od nepaměti.

Kdo by neznal z řecké mytologie příběh Ikarose, syna Daidalova, který při společném útěku z Kréty pomocí umělých křídel se příliš přiblížil slunci, které rozehřálo vosk, jímž byla slepena, a utonul v moři.

Bájný letec nacházel své následovníky s rozmanitými křídly i v českých zemích.

Jihočeši mají svého Kudličku, vlastním jménem Víta Fučíka, chudého chalupníka a řezbáře z malé vesničky Srpí u Vodňan. O jeho pokusech s létáním pomocí křídel a měchýřů plněných tam-

Milan Šup
POLENSKÝ IKAROS

ním bahenním plynem, které prováděl v letech

1760 - 1770, se po generace v tomto kraji uchovávaly mnohé vzpomínky a vyprávěly různé historky.

O století později měla i Polná svého Ikarose - prvního letce - v osobě dobrodružného všeuměla, fotografa Josefa Šťastného. Zatímco Kudlička se stal se svými měchy námětem pro kresbu Kamila Lhotáka, malíře, grafika a ilustrátora, poetizujícího svět počátku moderní techniky, Šťastnému věnoval svoji pozornost polenský kantor, písmák a zakladatel polenského muzea Břetislav Rérych. V publikaci *Rodáci a obyvatelé města Polné* vydané v roce 1935 nákla-

dem sponzora - Městské spořitelny v Polné - zaznamenal:

„Josef Šťastný zajímal se také o letecké pokusy Kadeřávkovy a jiných, kteří proti balonu stavěli letadlo. Zhotovil si letadlo vlastní konstrukce se žaluziovými křídly, které se měly při zvedání otevírat, při pohybu směrem dolů zavírat, poháněti chtěl svoje letadlo silou ruční, a to řemeny na kladky vyvedenými. Kormidlem měly vládnout nohy. První pokus vzlétnout ze střechy pavlače se nezdařil a Šťastný i jeho letadlo byly šeredně potlučeni. Trosky letadla

byly dlouho uloženy na půdě domu č. 22 (na dnešním Husově náměstí).“

Závěrem muzejník konstatuje: „Co bychom za to dali, kdyby se byl do muzea až po naše časy zachoval aspoň kousek letadla Šťastného, našeho prvního letce, Poleňáka“.

Po neúspěšném pokusu věnoval se Šťastný nadále svému řemeslu fotografa a také malování. Po prusko-rakouské válce v roce 1866, po které Polná opět zchudla, odešel do Jihlavy, kde měl až do konce osmdesátých let devatenáctého století fotografický ateliér.

Josef Konrád

PŘÍSPĚVEK K POHLEDU NA Poddanská HOSPODÁŘSTVÍ REGIONU PŘIBYSLAVSKA PO TRICETILETÉ VÁLCE

Období po Bílé Hoře patří jak všeobecně známo k temným kapitolám naší země. Nástup nových majitelů panství, velké poničení vesnic, silná a často násilná rekatolizace sebou nesla i omezování osobní svobody a tím i nový vztah k poddaným. Poddanství bylo podstatně utuženo ve výkonu robot, ale i v osobních svobodách. Termín nevolnictví nejlépe charakterizoval tento stav.

Jiná situace nebyla ani na přibyslavsku. Panství polensko-přibyslavské, které do roku 1622 bylo majetkem pana Rudolfa Žejdlice ze Šenfeldu, po konfiskaci odkoupil kardinál František kníže z Dietrichsteina za 150 000 zlatých rýnských. Kníže kardinál byl výraznou postavou té doby, byl zemským hejtmanem Moravy, císařským radou. Nebylo v říši důležité veřejné věci, jejíhož jed-

nání by se nebyl zúčastnil. Současné však nezapomínal na rozšiřování svého majetku. Řízení polenského panství pro svou rozsáhlou činnost ponechával většinou v rukou hejtmana a vrchnostenských úředníků v Polné.

O velikosti panství a jeho poničení po 30 leté válce lze usuzovat z Berní ruly, která byla k roku 1654 jakousi inventurou stavu země. Pod Polensko-přibyslavské panství náležela 2 města, 2 městečka a 48 obcí. Celkem bylo evidováno 1140 usedlostí. V roce 1651, krátce po skončení válek, bylo osídleno 68 % usedlostí. V letech 1651-54 nově osídleno 11,6 %. Pustých usedlostí zůstalo ještě 18,6 %, pohořelých a silně poškozených 1,8%. K poničení vesnic a silnému rabování přítomnými, především švédskými vojsky, docházelo ke

konci 30letých válek. Poškození vesnic bylo různě intenzivní, jak je zřejmé v níže uvedené tabulce.

Berní rula poddanské usedlosti dělila dle obhospodařovaných polí na:

a) Hospodáře (selské) - obdělávali od 6 do 18 ha výjimečně 25 ha polí. U sledovaných vesnic byla jejich průměrná výměra 10,5 ha. Podíleli se na obdělání 90,5 % polí. Jejich povinností bylo držet voly a s nimi potažní robotou pracovat na panském.

b) Chalupníci - obdělávali od 2 do 6 ha, průměrná výměra 3,1 ha. Ve sledovaných vesnicích se podíleli na obhospodařování 8,1 % polí.

c) Ostatní (dle berní ruly zahradníci) - pod touto kategorií berní rula uvádí ty domy, které neměly žádné pole,

nebo do výměry 2 ha. Průměrná velikost hospodářství byla 0,54 ha.

Celková plocha polí dle berní ruly u níže sledovaných vesnic činila 1472 ha obhospodařované půdy. Nejsou v ní zahrnuty plochy luk, které nebyly evidovány a byly pravděpodobně v rozsahu kolem 200 ha. Dále u vesnic byly pastviny, jejichž plocha byla větší než u luk. Pastviny mohla využívat i vrchnost k pasení ovcí i dobytka z vlastních dvorů. Při hospodaření na polích byl zaveden trojhonný úhorový systém. To znamenalo, že 1/3 polí se osévala ozimem - žitem, druhá třetina jaří, převážně ovsem, ale též ječmenem. Poslední třetina se nechávala ladem - úhor. Úhorem si měla pole odpočinout, byla též využívána k pastvě.

vesnice	obydlená hosp.	polí			počet domácího zvířectva celkem					
		strych.	pusté hosp.	koně	voli	krávy	jalov.	ovce	pras.	
Dobrá	a	3	109	1	3	10	17	23	75	27
	b	2	15			4	6	10	4	7
	c									
Poříčí	a	3	88	1		8	13	18	38	18
	b	1	10			2	4	3		1
Hřiště	a	6	225	4	2	24	27	47	115	33
	b	5	66			6	9	25	42	8
N. Dvory	a	13	506		8	46	57	87	263	69
	c	3	-				6	6	24	7
Pořežín	a	4	156	1	1	10	16	23	83	12
	b	2	21				2	4	6	
M. Losenice	a	9	252	10	11	27	40	69	172	36
	b	3	34	3		5	8	8	17	3
Modlíkov	a	11	387	2	4	31	39	54	173	35
	b	1	10			2	3	1	11	3
Ž. Pole	a	19	624	2	1	49	65	90	251	61
	b	4	37			6	8	13	25	8
	c	3	16			3	8	6	18	6

Stř. Hory	a	5	177	1	1	20	21	40	77	24
	b	19	35	6		3	28	28	8	20
	c	1	3	5			1	1		
Utín	a	6	203			16	28	51	217	47
	b	1	14			4	2	5		4
	c	1	-			2	1			1
Olešenka	a	11	430	3	2	28	47	86	196	50
	b	4	48			8	12	21	44	5
Brzkov	a	9	376	3		33	38	62	191	45
	b	4	56			8	11	15	48	9
Buková	a	8	302	1	2	24	29	41	116	108
	b	1	12			2	4	3	9	2
	c	2	-							
Č. Jablonná	a	8	345			22	32	49	185	29
	b	2	30			4	3	8	33	3
D. Jablonná	a	5	187		3	15	25	37	86	43
	b	2	30		1	3	5	5		6
Sázava	a	7	182	1	7	17	25	35	92	28
	b	3	29		2	5	8	12	11	9
	c	11	21	1		7	27	20	9	11

Několik poznámek k výše uvedené je jich z 12 pustých 11. Naproti tomu v tabulce. N. Dvorech, České a Dolní Jablonné

- Stará polní míra strych odpovídá nejsou žádné pusté usedlosti evidovány. dnešním 0,2877 ha. Průměrné počty zvířectva na jedno

- Dnešní vesnice Stříbrné Hory v době hospodářství stanovená výpočtem z čísel uváděných Berní roulo u výše sledovaných vesnic. Šicendorf a městečko Hory Stříbrný.

- Počet pustých usedlostí ukazuje na intenzitu poškození dané vesnice v době válek. Nejvíce byla poškozena Malá Losenice, kde z 25 usedlostí bylo opuštěno 19, ale po roce 1651 nově osídleno 6, takže pustými zůstalo 13. Následuje obec Hřiště se 4 pustými usedlostmi. Olešenka a Brzkov má po třech pustých gruntech. Zajímavé je množství pustých u tzv. zahradníků na Stř. Horách. Zde

	hospodář	chalupník	zahradník
Celkem usedlostí	127	38	40
Celková plocha ha	1332	118,5	21,6
průměrná plocha ha	10,48	3,11	0,54
celkem zvířectva ks	4758	698	258
průměr na used. t ks	37,46	18,36	6,45
z toho koně ks	0,35	-	-
voli ks	2,99	1,55	0,37
krávy ks	4,14	2,39	1,87
jalovice ks	6,39	3,65	1,60
ovce ks	18,35	8,71	1,47
prasat ks	5,23	1,97	1,12

Tabulka ukazuje na dobré obsazení domácím zvířectvem na hospodářstích po 30letých vojnách. Dále na vysoký podíl ovcí a zatížení hospodářů chovem tažných volů, se kterými museli robotovat na panských dvorech. Za povšimnutí stojí i příznivý podíl jalovic (mladého dobytka) vůči počtu krav, což ukazuje na snahu o doplnění stád. V ploše polí i stavu dobytka nejsou zahrnuta pustá hospodářství, která byla další možností rozšiřování zemědělské výroby. Podíl těchto hospodářství byl v roce 1654 18,6 % z obdělávané půdy ve sledovaných vesnicích.

Na závěr uvádím i rozsah zemědělské činnosti ve vlastním městě Přibyslavi.

Celkem měšťané obhospodařovali 237 ha polí, též úhorovým způsobem. Ve městě bylo 33 hospodářství bez řemeslného podnikání. Remesla berní

rula uvádí následující: řezník, forman, švec, mlynář, bednář, kolář, tkadlec, pekař, soukeník, hrnčíř, zámečnick, sládek, krejčí, kovář, tesař, kosy dělá.

V porovnání s vesnicemi byla zde hospodářství menší. Průměrná výměra u jednoho hospodáře byla 7,02 ha, byl zde vyšší podíl chalupníků. Je třeba též vzít v úvahu, že většina zemědělců měla také živnost. U hospodářů byl v průměru vyšší stav koní (byl zde i forman). Dále podstatně nižší stav volů, neboť přibyslavští nerobotovali. Na jedno hospodářství byl průměr 0,58, oproti 2,99 na vesnici. Ve městě byl i nižší stav ovcí.

Uvedené údaje by měly být východiskem pro sledování intenzity zemědělské činnosti v průběhu dalších století v přibyslavském regionu.

Literatura:

Berní rula - kraj čáslavský.

	celkem		pusté		stav domácího zvířectva					
	hosp.	strych	koně	voli	krávy	jalov.	ovce	pras.	prům.	
hospodář	24	586	30	14	99	68	269	138	25,7	
chalupník	18	148	3	2	38	27	65	45	18,0	
zahradník	36	90	31	4	44	22	13	65	4,1	

Milan Šup HISTORIE POLNÉ VE VOLEBNÍCH VÝSLEDČÍCH

(Pokračování)

Komu svěřili voliči ve volbách správu svého města?

Po odstoupení Jindřicha Volence z funkce starosty v lednu 1919 se stal starostou majitel tiskárny Bedřich Zapletal a od 1. 9. 1919, jak výše uvedeno, zastával tuto funkci František Salášek, který po dvou letech starostování na svoji funkci 30. 9. 1921 rezignoval. Po jeho odchodu řídil činnost Městské rady a zastupitelstva jeho náměstek Augustin Krejčí.

V obecních volbách konaných v Polné v září 1923 s převahou zvítězila strana lidová, následována živnostenskou stranou a KSČ, která vznikla v roce 1921. Národní demokraté, ČSS a agrárníci získali dohromady 8 mandátů. Sociální demokraté, postižení exodem členů do vzniklé KSČ, ve volbách ani nekandidovali. Starostou obce se stal Václav Pojmann, ale již 28. září městské zastupitelstvo rozhodlo, že starostou bude Augustin Sedlák. Náměstky se stali lidovec Š. Holas a za národní socialisty Augustin Krejčí. V Městské radě měli po dvou zástupcích lidovci a komunisté, jednoho agrárníci.

V obecních volbách konaných v Polné v říjnu 1927 opět získala nejvíce hlasů strana lidová před KSČ a národními demokraty. Živnostensko-obchodnickou stranu středostavovskou volilo méně občanů, ale díky volební matematice měla v samosprávě pět zástupců. Starostou se stal její člen, majitel strojírný Rudolf Aron, jeho ná-

městky V. Klika a Adolf Wollmann. V Městské radě měli komunisté tři zástupce, po dvou zástupcích měli národní demokraté a lidovci.

K volebním urnám přišli Polenští opět v září roku 1931. Ve volbách do obecního zastupitelstva již tradičně zvítězila strana lidová, druzí byli komunisté a na třetím místě se umístili živnostníci. Starostou se stal národní demokrat Jindřich Volenec, jeho náměstky Jan Jekl a Jaroslav Zacharník. V radě zasedli dva členové KSČ, dva členové živnostenské strany, po jednom zástupci měli lidovci a sociální demokraté. Do rady, ustavené v Polné 26. 7. 1931, se dostal i zástupce fašistické Ligy proti vázaným kandidátkám.

Poslední předválečné volby do obecního zastupitelstva se konaly 29. května 1938. V napjaté mezinárodní situaci probíhaly předvolební schůze komunistů a národních socialistů. S převahou zvítězila KSČ před lidovci a národními socialisty, následovali živnostníci, agrárníci, sociální demokraté a nově vzniklá strana Národního sjednocení. Starostou se stal člen lidové strany Jaroslav Zacharník, kterému připadl nevděčný úkol vykonávat tuto funkci v období protektorátu v letech 1939 - 1945. prvním náměstkem se stal komunist Jindřich Pešák a druhým národní socialista Jaroslav Hlouň. V Městské radě měli po dvou zástupcích komunisté a živnostníci, po jednom lidovci, národní socialisté, sociální demokraté a agrárníci. Pro úplnost je třeba uvést, že ve volbách do místní obce získal křeslo starosty komunist Karel Kasal a místa

náměstků národní socialista Karel Klusáček a lidovec Václav Smejkal.

Nad Československem se začaly stahovat mraky, očekával se válečný konflikt s Německem, v září vláda vyhlásila mobilizaci; také polenští záložníci, odhodlaní bránit republiku, nastoupili ke svým útvarům. Po mnichovské dohodě nadšení opadlo, což se projevilo i ve fašizaci veřejného života, ve sporech mezi příslušníky jednotlivých stran i spolků. Sociální demokraté ve spolupráci s některými národními socialisty vytvořili Národní stranu práce, KSČ byla úředně rozpuštěna, její členové pozbyli členství v zastupitelstvu. Skončila faktická, nikoliv však právní existence Československé republiky. Dne 15. března okupovala německá armáda zbytek území Čech a Moravy. V porobené zemi se volby nekonají, svět je ve válce, která trvá dlouhých šest let.

S blížícím se koncem války začali vlastenecky smýšlející občané připravovat vše potřebné pro převzetí moci českými orgány. Vytvářejí tzv. Revoluční národní výbor, který 5. května převzal od starosty Jaroslava Zacharníka správu města a představil se na náměstí shromážděným občanům. Předsedou se stal komunista Jindřich Pešák, členy Václav Kouklík - vojenský velitel města, dále Karel Grábner, Josef Forstner, páter Pořícký, JUDr. J. Pochobradský, Václav Pátek, Jan Vacek, Čeněk Kašpárek a Josef Skočdopole. Národní výbory se v roce

1945 staly základním článkem státní správy a občanské samosprávy. Složení Městského národního výboru bylo až do voleb v roce 1946 založeno na dohodě čtyř povolených politických stran - lidové strany, čs. strany socialistické, sociální demokracie a KSČ.

V květnu roku 1946 se konaly první poválečné volby do Městského národního výboru a do Ústavodárného národního shromáždění. S převahou zvítězila KSČ, druhou nejsilnější stranou se stala strana lidová, následována národními socialisty a sociálními demokraty. Předsedou MNV byl zvolen komunista Josef Forstner, náměstký se stali lidovec Antonín Nápravník a socialista Karel Müller. Jindřicha Pešáka výsledky voleb potvrdily ve funkci poslance Národního shromáždění za KSČ.

Závěrem ještě krátká rekapitulace volebních výsledků politických stran, kandidujících v letech 1920 - 1935 do Poslanecké sněmovny, podle počtu hlasů získaných v Polné a celé ČSR. Z osmi politických stran, které měly v Polné své organizace, byli nejúspěšnějšími lidovci, komunisté a živnostníci. Sociální demokraté po volebním vítězství v roce 1920 v dalších letech neuspěli. V ČSR kandidovalo v tomto období téměř 30 politických stran. Pro srovnání s politickou situací v Polné se podívejme na volební vý-

sledky do poslanecké sněmovny za státními výsledky za České země při volbách do Ustavodárného národního shromáždění.

Získaný podíl v %	1920	1925	1929	1935
Čs. strana sociálně demokratická	25,7	8,9	13,0	12,6
Čs. strana lidová	11,3	9,7	8,4	7,5
Čs. strana národně socialistická	8,1	8,6	10,4	9,2
Čs. národní demokracie	6,3	4,0	4,9	-
Republikánská strana čs. venkova	9,7	13,7	14,9	14,3
Čs. živnostensko obchod. strana středostavovská	2,0	4,0	4,0	5,4
Komunistická strana Československa	-	13,2	10,2	10,3
Národní sjednocení	-	-	-	5,6

Politické události, valící se v poválečném období Československou republikou, vyvrcholily v únoru 1948 a znamenaly na dlouho dobu čtyřiceti let konec pluralitní parlamentní demokracie. Volilo se manifestačně a výsledky voleb pro jednotnou kandidátku Národní fronty na 99,99 % tomu odpovídaly. Přes masivní volební kampaň se v květnových volbách v roce 1948 našli občané, kteří je ignorovali. V Polné kandidáti Národní fronty zvítězili (nad kým?), když získali celkem 1941 hlasů. 246 občanů odevzdalo bílý lístek a 190 hlasů shledala volební komise neplatnými. Následující přehled ukazuje volbu Polenských ve srovnání s celo-

jiná kapitola historie naší republiky i města Polné.

Výsledky voleb za období první poloviny dvacátého století obsažené v přehledech o volbách do obecního zastupitelstva i do parlamentu nepochybně vypovídají o politickém klimatu ve městě, hospodářské situaci, sociálních podmínkách občanů a v neposlední řadě i o využití všech těchto faktorů politickými stranami a uměním jejich – v dnešním pojetí – lídrů získat voliče a jejich hlasy. Zkoumat příčiny úspěchu či neúspěchu ve volebním klání a zaujmout místo na radnici, v parlamentě, ve vládě, přísluší politologům, každé politické straně.

	České země	Polná
pro kandidátku NF	87,1 %	81,4 %
bílých lístků	9,3 %	10,5 %
neplatných hlasů	3,6 %	8,1 %

Použitá literatura:

Pamětní knihy města Polné

Kolektiv: *Polná 1242 – 1992*

Academia: *A – Ž malý encyklopedický slovník*

Stanislav Sobotka ZRUŠENÍ ROBOT NA POLENSKU (pokračování)

POLNÁ - město

Jméno povinného	Číslo domu z části města	Číslo popis- ná	Nezáplatně reluce za robotu kr.	Záplatně jistina výkupní zl .	kr.
Edmund Sadil	2	2	6	7	10
Jan Alois Sadil	2	2	-	-	5
Blázej Boubel	3	3	6	3	-
Jan Hájek	4	4	6	-	50
Kašpar Jošt	5	5	6	-	30
Špitál města Polné	6	7	-	16	25
Ondřej Jaroš	7	8	6	2	40
Křištof Neuman	8	9	6	-	15
František Varhánek	8	9	-	-	50
Hynek Eis	9/18	10/19	9	1	30
Antonín Sobotka	11	12	6	1	15
Antonín Maras	15	16	3	-	25
Kašpar Rosendorský	16	17	3	1	-
Josef Langhaus	17	18	3	1	10
Hynek Procházka	19	20	6	-	50
Frantiček Procházka	20	21	6	-	55
Karel Kasal	21	22	3	1	5
Karel Svoboda	22	23	3	4	35
Jan Putterlik	24/31	25/32	9	3	15
Leopold Sobotka	25	26	6	-	50
Jan Stražil	26/48D	27/346	12	7	-
František Perkman	27	28	18	3	55
Vojtěch Sies	28	29	6	-	50
Dominik Strašný	30	31	6	-	30

POLNÁ - město

Jméno povinného	Číslo domu z čas- ti města	Číslo popis- né	Nezáplatně reluce za robotu kr.	Záplatně jistina výkupní zl.	kr.
Antonín Chlebeček	33	33	6	-	50
Antonie Filipenská	34	34	18	7	30
Benjamin Nebesař	35	35	6	-	35
Rosína Sobotková	35	35	-	1	-
Václav Chocenský	36	36	6	-	25
Antonín Röhrich	37	37	6	-	55
Karel Kohler	38	38	6	-	55
Kašpar Varhánek	39	39	6	3	30
Vincenc Losenický	40	40	6	6	50
Karel Losenický	40	40	-	1	5
František Sedlák	41	41	6	2	10
Václav Vítek	42/74-75D	42/374	24	3	35
Antonín Neubauer	43	43	6	-	50
Josef Pelikán	45	45	18	-	50
Leopold Peřina	46	46	18	1	15
Antonín Bezstarosti	47	47	6	-	50
Josefa Neumanová	48	48	6	5	25
Vojtěch Mareš	49/70	49	12	1	40
Šalomon Hofmann	51	51	6	-	50
Matěj Ulrich	52	52	6	6	55
Václav Turecký	53	53	6	-	55
Kateřina Joštová	54	54	6	1	5
Josef Frühbaur	55	55	6	4	40

POLNÁ - město

Jméno povinného	Číslo domu z části města	Číslo popis- né	Nezáplatně reluce za robotu kr.	Záplatně jistina výkupní zl.	kr.
Josef Vítek	56	56	6	-	50
Anna Švejdová	56	56	-	1	25
František Filipenský	57a	57	3	-	15
František Pešák	57/111,112	57/111,112	15	-	30
Martin Stránský	58	58	3	-	20
Aleš Svoboda	59	60	3	-	20
Josef Sadil	60	61	18	3	-
Karel Slaný	61	62	6	2	40
Josef Röhrich	63	64	3	-	15
František Palcer	64	65	3	-	15
Filip Šrutka	65	83	6	-	25
František Doubek	66/138	84/97	12	11	20
Václav Šotola	67	85	6	-	50
František Röhrych	69	87	6	-	40
František Procházka	71	88	6	-	25
Filip Kastner	72	89	6	-	25
Josef Ráček	73	90	6	-	50
Jan Vacek	74	94	6	4	15
Karel Vítek	75	126	6	-	35
Josef Sobotka	76	127	6	-	35
Josef Illek	77	128	6	1	10
František Losenický	78	129	6	4	5
Antonín Medfický	79	130	6	-	25

POLNÁ - město

Jméno povinného	Číslo domu z části města	Číslo popis- né	Nezáplatně reluce za robotu kr.	Záplatně jistina výkupní zl.	kr.
Polenské Várečanstvo	80/81		12	6	30
Liguriáš Vítek	82	131	6	-	50
Tomáš Címk	83	132	6	-	55
Antonín Neumann	84	133	6	1	35
Vilém Bukovský	85	134	6	-	30
Severin Skočdopole	87	117	6	-	15
Petr Dvořáček	88/89	116/115	12	-	30
Hynek Měřinský	90	-	6	-	15
Antonín Veishaar	91	114	6	6	20
František Příhoda	92	113	6	-	10
Teodor Ráček	93	112	6	-	40
Marek Perla	94	111	6	-	15
Hynek Perla	94	111	-	2	20
Petr Novotný	99	106	6	15	-
Anna Sobotková	106	99	-	-	30
Matěj Sázavský	114	119	6	-	50
Marek Procházka	115	120	6	7	30
Martin Kastl	116	121	6	1	5
Josef Losenický	117	122	6	2	50
Jan Zima	119	124	6	-	50
Jan Roštok	121	-	3	-	25
Jan Dvořák	122	-	3	-	20
Jan Jošt	123	96	6	-	30

POLNÁ - město

Jméno povinného	Číslo domu z části města	Číslo popis- né	Nezáplatně reluice za robotu kr.	Záplatně jistina výkupní zl .	kr.
Petr Novotný	124	95	6	-	25
Ludvík Pokorný	125	93	6	1	5
Josef Kasal	126	92	6	-	50
Ludvík Klusáček	127	91	6	1	25
Antonín Ráček	129	81	6	-	50
Antonín Roštok	130	80	6	1	25
Vojtěch Doubek	131	79	6	1	65
Karel Reisman	132	79	6	-	50
Wolfgang Měřinský	133	79	6	-	50
Josef Sobotka	134	78	6	-	50
Marie Brožová	135	77	6	-	25
Josef Kotulán	136/137	76/-	6	-	40
Petr Sobotka	139	75	6	4	25
Josef Gross	140	74	6	-	50
František Hošek	143	71	6	-	50
František Sedláček	144	70	6	-	50
Jan Fukátko	144	70	6	1	55
Václav Haupt	145	69	6	-	50
Antonín Pittner	146	68	6	-	15
Josef Šrámek	147	67	6	9	5
Prokop Mastný	148	-	6	-	50
Ludvík Sadil	149	404	6	3	55
Početný cech soukenic- ký			-	1	20